

BARBARA I BALTAZAR

(tango *jalousie*)

Arhivi su mesta gde se čuva zagubljena istina o nama, formulisana neutralnim, preciznim i nepobitnim jezikom dokumenta. Kao filolog bolje se osećam u tekstovima gde ima više prostora za uzmicanje. Nije lagodno suočiti se sa dijagnozom, gde je svako slovo jednako važno, gde su na delu drevne komunikacijske formule, ustaljene protokolarne skraćenice, često u obliku jedva vidljivih pisarskih kvačica, koje ponekad liče na hermetičnu prepisku lekara i apotekara: da li žurno, nervozno, u konceptu, ili paradno, vitičasto, sa čipkanom kragnom pečata.

Kao odgovorni dešifrant rukopisa, arhivista nužno zalazi i na margine, na poledinu dokumenta, u domen tajanstvenih, čas mastiljavih čas grafitnih brojki, tih skretnica na putu dokumenta; ne priznaje slepe koloseke, u njegovim rukama svaki dokument ima da progleda. Nepogrešivo raspoznaje original, nanjuši kopiju, utvrđuje redoslede i primite, daje krila drevnim, neutihlim parnicama, unosi pravdu u zaboravom pobrkane papirnate memorabilije. Ta pravda je ćutljiva, sve dok je ne uposle i ne ozvuče istraživači i korisnici. Etika arhiviste je etika Hipokrata: on priziva život, a ne smrt. On ne uklanja već spasava živa tkiva prošlosti.

* * *

Sećam se svojih arhivističkih početaka davnih sedamdesetih, u omanjoj petrovaradinskoj kancelariji s pogledom na Dunav. Uglavnom sam svojim zapitkivanjima dodijavala skeptičnim veteranima. Jer osnovno pravilo struke je da vas kao neplivača bace u duboku vodu. I posle se ceo život hvalite tim početničkim uspesima.

A to je izgledalo ovako. Sedimo nas troje, nagnuti nad svojim dokumentima, za spoje-nim stolovima, i prevodimo, sa nemačkog, mađarskog i latinskog – sažimajući celu, ponekad stoletnu sagu, u desetak redova analitičkog opisa. Šta li je upravo odlučeno? Koji korak je najzad učinjen? Koji potez je konačno povučen? Jer možda se upravo sada, pod našim prstima, spaja važan istorijski vijadukt... Dovoljno je da neko uzdahne, počese glavu ili podigne pogled. Jovan sa leve strane skida naočari. Johan sa desne isključuje radio. Ja vadim svoj tefter. Svi smo imali te male dragocene beležnice, u koje smo unosili najosmišljenije opaske iz delokruga rada nekog nadleštva, sa sijaset hijerarhijski nadređenih i podređenih adresa. Već smo raspoznavali rukopise svojih pisara, znali smo kad su na bolovanju, a kada u dobrom zdravlju. Zaintrigirani predačkim susretima u prošlosti, ponekad smo navijali za ovu ili onu Dijetu. Spajala nas je iskrena, agilna potraga za rešenjem koje ne treba da bude samo filološki tačno, već i istoriografski verodostojno. Vođeni brigom da od arhivskog fonda,

poput repa neke komete, usput ne otpadnu dragoceni dokumenti, nismo ni primećivali da naša terminologija poprima primese stila.

* * *

Nastankom *Priručnog višejezičnog rečnika za arhiviste*, koji je naslovom precizan, jer je ni više ali ni manje od toga, svaki ovdašnji arhivista najzad je dobio svoj tezaurus na latinskom, nemačkom i mađarskom jeziku. Čuvarni, ekonomični a darežljivi tumač, koji štedi vreme i živce svršenog filologa, dok ovaj na jezik Getea, Petefija ili Cicerona nadograđuje jedan neveliki, ali strogo strukturisani sprat. Sa ovim praktikumom pomenuti filolog neprimetno, bez stresa, postaje privrženik žargona fonda na kome radi, sa sumom dragocenog leksikološkog viška (anegdote i spletke o istorijskim epohama). Nema veće frustracije od nedora-slosti sopstvenom istorijskom zaleđu.

Radi se, dakle, o usko specijalizovanom rečničkom korpusu, sa ustaljenim, ozvaničenim, prevodnim formulama, koje funkcionišu ne samo kao subjekti i predikati nečije prevodne volje, već kao agensi reda stvari, istorijskih dešavanja, koraka i iskoraka. Ovaj luksuzni leksikološki kalauz svršeni filolog bez imalo muke, elegantno, ugrađuje u bravu svojih pret-hodnih znanja, zanavek iskorenivši naivne bukvalizme, prečice i improvizacije. Kod slova B, recimo, nižu se probrane odrednice kao *bellator, bibliopola, boarius; Bettler, Buchbinder, Burger; bérmunkás, bíró, börtönör*.

* * *

Tu su, za divno čudo, mada na svim jezicima zvuče jednako, i dva lična imena: *Baltazar* i *Barbara*. Šta reći? Razgaljuju nas svojom snishodljivošću, skoro pa pedagoškom aurom. Jer, mnijemo Jovan, Johan i ja, kada se te dve reči nađu unutar uzburkane pučine nekog drev-nog dokumenta, na stranom i pri tome mrtvom jeziku i pismu, obesno ugrebane u šturu priznanicu ili nežno namalane na kitnjastu gramatu, prepoznati u njima upravo Barbaru i Baltazara – nije nimalo jednostavno?

Barbara i Baltazar – tek otelotvoreni, sadanji, večiti. Blizne duše. Sreli su se u ovoj, reklo bi se, negordeljivoj knjizi, kao na nebu. Ona, tajanstvena strankinja, velikomučenica, kojoj je neko odrubio glavu. On – haldejski car, suočen sa opomenom koju mu je rastumačio zvezdočatac: svevišnji ima vlast nad životima ljudi. Tako dvoimeni, sa stranice mnogojezič-kog arhivističkog rečnika, dotiču nas toksično-lekovitim (poput duvanskog dima ili apsinta) ishodima ljubića, krimića, horora. Ponajpre nepokrenutim parnicama. Nenapisanim testa-mentima. Okasnelim darovima.

Pa ipak, svaka knjiga je feminino egocentrična, do same granice podnošljivosti; svaka, pa bio to rečnik ili famozni telefonski imenik, ređa kazuse, ne bi li ih relativizovala, i među-sobno opovrgla. Mandragora za kojom krećemo u potragu sred tih slovesnih nedodija (a ne dalje od ranjivog ljudskog međunožja) ima svoje muško i žensko obličje. Žudimo za telesnošću uzoholjenog duha, ali i duhovnošću nama dragih, poharanih tela. U tom pohodu kroz mušice slova biramo registar trbuhozborstva. Uvek na način jednoga od nas, nikada jednoga od njih. Ranjivo, ne i ranjavajuće. Još malo pa hazarski rečnik.

* * *

Sledeći korak je pripovedanje. Taj dodatni vid saznanja, taman, podsvestan i neodoljiv. Priča, moja lepa nesreća (Miljković). Je li to – to? U svakoj utopiji, pa i onoj ljubavi, ne bi valjalo (kukavički) izbrisati drugu stranu jednačine. Šetači celim stopalom po močvarnom glibu svog poseda (trojezični arhivistički rečnik), vzdignimo se do baletskog kroka. Potrebno saobraženi svakoj ptici, i pevačici i kreštalici, dok krvosledimo tragove svih tih nedara i bedara, ne zanemarujmo njihova angelična krilca. Kad imenujemo, činimo to s respektom, uz odvratnost ili divljenje, pre svega pateći, nad uskraćenom uzajamnošću, svega sa svim.

Žaluziniramo, nastojimo da ukliznemo među reči. Ali, u njihovom klinču kao da nema mesta za nas. Barbara i Baltazar. Plešu svoj tango od pamtiveka, spajaju epohe i ukuse, tako postojano namagnetisani. Zar da ostanu u perutavoj prašini, bez imalo svojih čestica? Pohranjeni u arhivistički rečnik, inkognito, kao stranke u tričavim parnicama, ili bogati naslednici, izopštene bastardi, prestolonaslednici, krivokletnici, brakolomci, ktitori, mentori?! Neustinjali na stranicama arhivističkog brevijara, u skrovitom žerminalu, prokrijumčarani iz ko zna kojih razloga, ponajpre sasvim nasumično? Baltazar naprosto krenuo u noćnu šetnju, a Barbara za njim, po abecedi, ne bi li ga uvrebala? A ja?!

* * *

Sedim na obodu malenog, modernistički dizajniranog podijuma za igru, dok se na mene krune barusave krošnje celtisa. Diskretni kelner donosi desert uvijen u srebrnu foliju. Sve je isto kao u detinjstvu, samo što ne njušim budućnost, već prošlost. Ali širenje nozdrva jednako je halapljivo. Baltazar i Barbara upućuju se ka podijumu: razumeli su se bez reči. Ovlašno i snažno partnerstvo. Obzirne i suzdržane podrške. Baltazar je tek malo bleđi, a Barbara malo rumenija nego obično. Sve oči su uprte u njih. Ciganski orkestar im dodaje, kao na pladnju, svoje najušćuvanije bravure. Oni uzvraćaju naizmeničnim menjanjem uloga. Lepota će spasiti svet. U to veruje i ova ciganska dinastija, odnekud proćelava i plava. Prelepa je božja tvorevina ako i nije predobra (naklon primaša u pravcu Barbare). U umetnosti ni krv nije krvava. S kolena na koleno provincijski sluhisti neguju ritual prepoznavanja istinske strasti. On, rekosmo, malko ubledeo, ona neznatno planula, sve staje na svoje mesto. Evo ih, kako plešu... kada, ikada, nikada. Upravo sada. U ovo hladno praskozorje, večito floralni, odvojeni od svih svrha, poput cveta krompira.

* * *

Njihov sam izdanak, ritska princeza. Ne uspeva vam da ove atonalne konvulzije shvatite u muzičkom ključu? Smeta vam pohabanost svega ovde, u svemu ovome teško je raspoznati pravu, legendarnu ljubav? Evo ih, ipak, kako plešu, neizostavno negde u meni, na svaki dolutali radijski zvuk saksofona. To su zvučne kulise mojih dečjih bolesti (rubeole, upala srčanog mišića), u znaku razređenih žaluzina. Za to su vreme moje vršnjakinje naučile rimske brojeve, koje ja ni danas čestito ne znam. Osione Hipatije što prutićem po prašini šaraju nerazumljive znake.

Baltazar i Barbara, obuzeti sobom, doplesali su na stranice ove predsmrtne beležnice, u koju se uvek piše nečitko, u mraku, krnjjetkom olovke ili istrošenom hemijskom. Usecima, koje ravna trag zaprške i pelena, gorkih tinktura, slatkih sirupa, i bezmirisnog morfija. Krejon, voštana bojica, nokat, sve je dobrodošlo u tim navalama nadahnuća ranjenog pripovedača, u tim tričavim kavalkadama slova, koja se sudaraju, naleću jedno na drugo, hotеći samo da vole...

Evo i prvog meškoljenja pod strehom, prvih petlova, zvonjave obližnjih senčanskih crkava. Šest je sati, još jedna noć je iza bonika. Više se ništa ne šunja iz mraka. Jutarnji krešendo garažnih vrata, alarm, cilik poštanskog velosipeda, kola hitne pomoći, vatrogasna sirena. Nabusita Tisa, tu je na trista metara, sa svojom gustom, hranljivom likvom, i antologijom samoubistava.

* * *

Sada, kada bijemo završnicu vekovnog rata, nešto me nagoni da je se sećam. Lutka od papje-mašea, veća od mene, prva je žrtva moje naopakosti. Brineta kao ja, imala je smešno izvijene obrve i haljinicu koju je već bila izrasla. U svetu lutaka ne slovi za lepoticu. Ni riba ni meso, nevešta rukotvorina premazana stolarskim šelakom. Bilo je teško zavoleti tu himeričnu spodobu starmalog uzrasta, prstića nabreklih od papirne kaše. Geršle, čujem nekog kako me ispravlja, sledeći potrebu da ocrni čarobno doba detinjstva, da me otrezni i vrati u stvarnost. Da, bila je to loše uhranjena lutka, podbula od gladi, u tuđoj obući. Ne raspoložem dokazima, nemam njenu fotografiju. Ona živi samo na ovoj stranici, opanjkana i kompromitovana barbika.

Načinjem je od glave, tačnije od sjajnog, glatkog potiljka. Koliko da se zavučе prst. Posle se ta pukotina širi, sve do oveće rupe neravnih ivica. U mračni i zvonki gabarit lutke svaki dan dospeva pomalo njene papirnatе pulpe. Vraća joj se njena trošnost, razara se njeno jeftino obličje. Usne su joj zanavek blago osmehnute. Uzimalo-davalо s mačkom spavalo. Učesnica samožderske gozbe, u ostrvljenosti autofaga, što kljuka, kljuka, kljuka, i sve iz glave, glave, glave, iz malog mozga, iza očiju, kao tvor, kao lasica. Ali, s druge strane, nije to ništa strašno. Tek nostalgični iscedak blaženstva ili gađenja, kako za koga. Tu se ne otvaraju žile i ne preplavljuju nas hektolitri strasti. Uostalom, ko je merodavan da sudi? Gde je taj veliki izvorник koji bi obavezivao na savršenstvo naša sećanja? Postoje, mislim, i dobri glumci u lošim ulogama, a ne samo obrnuto.

O, svi oni su već umrli, mili nam i dragi, ubijmo ih onda i pod ovim imenima, mi njihova čeda zagladnelа, što umesto mleka srću papirnatе rezance, što hrskaju papirnatе kokice, što glabaju kosti od papira. Snežnobela hartija pretače se odnekud, nekamo, dok u ušima zuji prevršenje svake mere. A i kuda poslati decu, nedeljom pre podne, pedeset i neke?

* * *

Grupice dečaka i devoјčica, još pospanih, ispunjavaju malu salu sa pozornicom. Opuстela jevrejska kuća pretvorena je u lutkarsko pozorište. Neponovljivi zapah detinjih jutara. Žanrovska laž kojom odrasli kljukaju ušmikane poletarce. Perverzna, ali tačna pretpostavka,

da deca mogu voleti lutkarsku umetnost, tako uslovnu i svedenu. Ima li, ima li igde mirisa bele kafe i istinske nežnosti, ili je svukud miris vitriola, olajisanog poda, stenica, prašine, uvrede nanete odsutnom neprijatelju.

U negda lepim porodičnim kućama, zastakljenih terasa, u nužnik se pretvara svaka skro- vita niša. Oh, ti rakursi tuđih zenica, iz starih foto-aparata, dok škljocaju uprazno... U našem gradu nema nijedne minore. Energično i temeljno iskorenjeno je sećanje na nedavnu prošlost. List je okrenut u mrtvoj tišini. Sugrađani sa istrgnutih filmova retko vaskrsavaju. Barbara i Baltazar. Putanje nam se presecaju, stajemo u njihove stope, zapahnuju nas pro- majice njihovih uzvitlanih peševa, ali smo slepi za njih, utvarne. Na njihovom groblju legu se slepi miševi, koji poleću u sumrak, unoseći nam se u lice. Izlažemo se nečujnoj pljusci, istina nam prilazi sasvim, sasvim blizu, i pravi gadljivi luping, ne dotakavši nas. Onostrani ljiljci ne izmamljuju suze.

* * *

Šta deca znaju? Očijukaju nad nezašniranim dubokim cipelama, ispod svojih kaputića sa po tri prevelika dugmeta s očevog kaputa. Liče na male vragove u svojim kopicama sa kićankama. Tako dubok, pouzdan zaborav. Stolići, stoličice, voštane bojice, skicen-blokovi. Njihovo plitko sećanje doziva jučerašnji prvomajski praznik, vatromet, titovku, trouglu ma- ramu crvene boje, među tolikim trouglovima na svetu. Bakljade, sletovi, uranci, prepisani su iz mrkih u purpurne sveske. Kukasti krst u prevarnom zagrljaju uspeva da odlomi šesti krak magendovida, i evo jarice petokrakice, koja nekažnjeno zamenjuje sva druga zname- nja na pročeljima zgrada, na temenima propetih i raspetih krovova, uz lepet krila. Koliko golubova divljaka po tavanima gradskih većnica! Portiri ih krišom love, i spravljaju čorbaste trebe preminulom gradu.

* * *

Bezopasna je tuđa mladost za one prevejane. Lako ju je oblikovati, po ko zna koji put. Odrasli još uvek štucuju brke prema Hitleru i Staljinu. Titoistička ondulacija. Devojčice se zaljubljuju u svoje očeve, sinovi u majke, dok predačko nasleđe preračunato u isvađanu radio pretplatu preživljava u komisionu.

U trenucima besparice, redovno zalažemo svoju „herendi“ kupačicu koja više liči na davljenicu, providnih, plavičastih udova i vlažnjikavih uvojaka. Ali njena prefinjena porce- lanska zadnjica nikome nije valjala tih desetleća. Ni uska kolena, ni slabokrvni prevoj leđa. Uvek bismo je skrušeno vraćali kući, uvijenu u jastučnicu, na njeno mesto u vitrini, da na- stavi zimogrozno da kleči, ne bi li najzad okončala svoju zaludnu molitvu. Prodavac, čovek rentijerske čulnosti, mrmori sebi u bradu da zalagaonica nije mesto za nju, ona treba da blista, a ne da se pati i skomrači. Koliko je samo riva oplakalo odsustvo tih gretica nežne kože, koliko je abazijskih ležaljki ostalo prazno. Zato su krcati komisioni, teškim mirisom afričkih lovova i dalekoistočnih čajhana, suncobranima i lepezama krtim kao kost, dvogle- dima neuhvaćenih vidika, dubinskim pecaljka, i biciklima mnogobrzincima. Slonovača i svila, žad i opal, secesionističke mastionice bez i kapi mastila...

* * *

Apoteke sa drvenarijom od potamnelog mahagonija ritmično otvaraju svoja vrata od brušenog stakla. Ispaštamo tu naprasnu, brzopletu, polupismenu poratnu mezalijansu – rahitison, račlanjem, jednomudošću, psorijatičnim reakcijama kože, dok merkamo tutkalo pelivanske šampite. Pečalbari su uvek lukaviji od sedelaca, naivnih i željnih hvale. Pitanje vremena je kada će se promeniti mesta, u magnovenju, kao na peronu. Šibicarska posla.

A Vasilije Mernikov, beli Rus, što svoj slikarski talenat, umesto na kulisama Boljšog teatra, ispucava na naivnim dekoracijama lutkarskog pozorišta, na čvornovatim dupljama, pečurkama, vevericama i kurjacima? U panonskoj varošici sve je pokrila malokalibarska prašina, koja polako ali sigurno prekriva obrise stvarnosti. Težina posle ručka, duga popodnevna obamrlost. Ustati tromo, i krenuti na korzo, gde se sve pretvara u šaputavu vest... Mužjačke krtole duž šetališta puštaju pupoljaste izdane. Buketi devojaka u žiponima, kratke pameti i sećanja, koje se zaljubljuju u montanjarske tuberoze kvrgavih glava. Muflonski tvrdoglavi naraštaj, što ne razlikuje vladarske profile i poprsja, spreman da skloni u podrumski mrak dedovska i očinja znamenja.

* * *

Dečaci sa bezbedne visine nadvožnjaka gađaju grudvama devojčice, rasterujući ih u vrištave buljuke. Istrčavamo iz plitkog tunela, očekujući udar ledenice u leđa. Sa rukom u vazduhu, najbolji strelac zamire u pozi diskobolosa. Ceo jedan život je kanda ta galantna pauza.